

7. dubna 2021

Nový zákon o evidenci skutečných majitelů

Novela AML zákona

(novela zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu)

Od 1. ledna 2021 nabyla účinnosti další z novel tzv. AML zákona, která bude s účinností od 1. června 2021 následována novým zákonem o evidenci skutečných majitelů.

V případě zákona o evidenci skutečných majitelů se jedná o úplně nový zákon, který zásadně mění řadu koncepčních a praktických otázek fungování evidence skutečných majitelů a který zavádí zásadní postihy a přináší mimo jiné významné zásahy do průběhu realizace akvizic.

Nový zákon o evidenci skutečných majitelů

Současně s přijetím výše uvedené novely AML zákona došlo ke konci roku 2020 rovněž k přijetí nového zákona č. 37/2021 Sb., Zákon o evidenci skutečných majitelů, v platném znění.

Účinnost zákona

Tento zákon nabývá účinnosti dne **1. 6. 2021**.

Cíl zákona

Zákon o evidenci skutečných majitelů má sjednotit právní úpravu skutečného majitele. Cílem je vyjmout skutečného majitele z dosavadní úpravy (která se problematice dostatečně nevěnuje) a vymezit jej tak, aby bylo možno tuto osobu/osoby snadněji identifikovat, a to zejména pro účely jejich zápisu do evidence a následně především pro účely AML zákona a obecně kroků předcházejících legalizaci výnosů z trestné činnosti („praní špinavých peněz“). Kromě skutečných majitelů upravuje tento zákon také podmínky jejich zápisu do evidence, zveřejněné informace o skutečných majitelích uvedených v evidenci a sankce za neplnění povinností.

Na koho dopadají povinnosti dle tohoto zákona

Fakticky na všechny skutečné majitele právnických osob a právnické osoby. Tedy např. nadace, fundace, svěřenské fondy, obchodní korporace (s.r.o., a.s., v.o.s. k.s.), družstva a další. Uvedené právnické osoby, tj. osoby se skutečným majitelem se pak pro účely zákona nazývají tzv. evidujícími osobami. Skuteční majitelé evidujících osob pak musí být v níže uvedeném termínu zapsáni do evidence skutečných majitelů.

Skutečný majitel

Skutečným majitelem je podle nové úpravy zjednodušeně **každá fyzická osoba**, která je koncovým příjemcem či osobou s koncovým vlivem. Koncovým příjemcem je fyzická osoba, která **přímo i nepřímo** získává více než 25 % ze zisku, či likvidačního zůstatku společnosti. Osoba s koncovým vlivem je pak každá ovládající osoba (tak jak je definována v zákoně o obchodních korporacích, § 74 odst. 1), každý společník, který má **přímo či nepřímo** podíl na hlasovacích právech, významně převyšující ostatní podíly ostatních společníků (a to zejména je-li to 25 % a více). Jak v případě koncového příjemce, tak v případě osoby s koncovým vlivem se bere v úvahu řetězení podílu na zisku a hlasovacích právech. V případě, že dle výše zmíněných postupů nelze zjistit skutečného majitele, či právnická osoba skutečného majitele nemá, platí domněnka, že skutečným majitelem je každá osoba ve vrcholném vedení společnosti.

Navzdory na první pohled poměrně zřejmé definici skutečného majitele, se již v současné době objevují mezi odbornou veřejností poměrně rozdílné názory např. na to, zda je nutné jako skutečného majitele společnosti uvádět rovněž manželku/manžela společníka, nemají-li tito rozdělené společné jmění manželů. Na některé otázky dosud neexistují oficiální stanoviska či ustálená rozhodovací praxe, **zápisu skutečného majitele, resp. okruhu zapisovaných skutečností a osob do evidence skutečných majitelů je tak nutné věnovat zvýšenou pozornost.**

Povinnost interní evidence

Připomínáme, že vedle povinnosti zápisu osoby skutečného majitele do evidence skutečných majitelů (tzv. vnější evidence) **mají evidující osoby (tj. všechny právnické osoby mající skutečného majitele) taktéž povinnost tzv. interní evidence**, v rámci které mají evidující osoby povinnost vést a průběžně zaznamenávat aktuální údaje za účelem zjištění a ověření totožnosti svého skutečného majitele. Údaje v interní evidenci musí právnické osoby uchovávat po celou dobu, kdy je fyzická osoba skutečným majitelem, a dále jsou povinny tyto údaje archivovat **po dobu 10 let** od zániku postavení konkrétní fyzické osoby jako skutečného majitele.

Povinnost společnosti zjistit svého skutečného majitele

Nový zákon o evidenci skutečných majitelů pak doplňuje výše uvedenou povinnost vedení interní evidence další povinností, kterou je povinnost **zaznamenávat také kroky učiněné při zjišťování skutečného majitele v případech, kdy je skutečným majitelem určena osoba ve vrcholném vedení právnické osoby**, tj. v případech, kdy nebylo možné skutečného majitele zjistit ani při vynaložení veškerého úsilí a právnická osoba tak jako svého skutečného majitele určí fyzickou osobu, která je členem statutárního orgánu právnické osoby nebo osobou v obdobném postavení nebo zastupuje právnickou osobu v tomto orgánu nebo zajišťuje každodenní řízení výkonu činností právnické osoby a je při výkonu této funkce přímo podřízena statutárnímu orgánu právnické osoby nebo jeho členovi.

V takovém případě bude právnická osoba zároveň povinna interně zaznamenávat kroky, které tomuto postupu předcházely, zejména úsilí nalézt skutečného majitele. Tyto záznamy budou sloužit k tomu, aby mohlo dojít k zápisu osoby ve vrcholném vedení jako skutečného majitele do vnější evidence skutečných majitelů, zároveň s tím mohou být tyto záznamy relevantním zdrojem informací pro povinné osoby v rámci kontroly klienta (podle AML zákona) nebo pro státní orgány, např. při kontrole splnění evidenční povinnosti právnických osob.

Automatické průpisy

Zákon přímo určuje, že některé fyzické osoby budou do evidence skutečných majitelů zapsány automaticky (tzv. automatickým průpisem) přenosem dat z obchodního rejstříku, kde je přímo evidována fyzická osoba, např. jako jediný společník nebo jako držitel podílu ve výši nad 25%. Takto bude aktualizována evidence skutečných majitelů i v případě, že u společnosti dojde ke změně skutečného majitele a podmínky pro zápis jsou splněny dle zákona. Podobně bude automatickým průpisem vymazána osoba, která nadále nesplňuje zákonné podmínky (např. bude vymazán společník, který prodal část svého podílu a nyní má dle údajů obchodního rejstříku podíl menší než 25%).

Automatický průpis neomezuje povinnost zjistit všechny skutečné majitele a všechny je zapsat do evidence.

Termíny pro zápis do evidence skutečných majitelů

Pro ty společnosti, které již svého skutečného majitele zapsaly podle dosavadní právní úpravy, je stanovena lhůta **jednoho roku** od ode dne nabytí účinnosti zákona o evidenci skutečných majitelů, k tomu, aby aktualizovaly již zapsané údaje podle požadavků nové právní úpravy.

Pro ty společnosti, které svého skutečného majitele v souladu s dosavadní právní úpravou dosud nezapsaly, je nutné vše napravit (zapsat požadované informace do evidence skutečných majitelů) **ve lhůtě do 6 měsíců** od ode dne nabytí účinnosti zákona o evidenci skutečných majitelů.

Požadavek aktuality, správnosti

Upozorňujeme, že zákon o evidenci skutečných majitelů klade zvýšený důraz na požadavek správnosti a aktuality informací zapsaných v evidenci skutečných majitelů. Odpovědnost za případná pochybení je pak ponechána na evidujících osobách (právnických osobách). Veškeré změny by měly být zapsány do 15 dnů ode dne, kdy k těmto došlo.

Nesrovnalosti

Má-li orgán veřejné moci podezření, že skutečnosti zapsané v evidenci skutečných majitelů neodpovídají skutečnému stavu, či že tyto chybí, jedná se o tzv. **nesrovnalost**, a tuto nesrovnalost oznámí příslušnému krajskému soudu. Zjistí-li pak nesrovnalost povinné osoby dle AML zákona, oznámí je v souladu a za podmínek AML zákona.

V reakci na zjištěnou nesrovnalost pak vyzve soud evidující osobu k odstranění nesrovnalostí, či jejímu vyvrácení, k čemuž určí přiměřenou lhůtu. Pokud v dané lhůty nedojde k odstranění či vyvrácení nesrovnalosti, předmětný krajský soud zahájí řízení o nesrovnalosti. Současně se zahájením řízení se pak do evidence skutečných majitelů zapíše tzv. poznámka o nesrovnalosti.

Potvrdí-li předmětný soud zjištěnou nesrovnalost, předá celou věc příslušným orgánům k přestupkovému řízení. Obdobně postupuje soud také tehdy, pokud evidující nemá zapsané údaje v evidenci skutečných majitelů, a tyto nezapíše ani ve výzvu dodatečně stanovené lhůtě.

Sankce v přestupkovém řízení

Za nezapsání údajů, opožděné zapsání údajů či neaktualizování údajů v evidenci skutečných majitelů lze v přestupkovém řízení uložit pokutu až do výše **500.000,- Kč**.

Upozorňujeme, že nově může být pokuta udělena nejen evidující osobě (dotčené společnosti), ale i jejímu skutečnému majiteli a dalším sobám určeným zákonem, pokud evidující osobě neposkytl součinnost k určení skutečného majitele ani na výzvu soudu.

Kromě rizika pokuty však mají nesrovnalosti v evidenci skutečných majitelů pro evidující osobu mnohem závažnější následky.

Následky nesrovnalostí – klíčová omezení

Není-li v evidenci zapsán skutečný majitel obchodní korporace (s.r.o., a.s., v.o.s. k.s.), či pokud zápis neodpovídá skutečnosti:

- **nesmí obchodní korporace vyplatit podíl na prospěchu (např. zisk) jak této osobě, tak ani právnické osobě nebo právnímu uspořádání, jejichž je tato osoba rovněž skutečným majitelem;**
- **nesmí obchodní korporace vyplatit podíl na prospěchu také právnické osobě, která nemá v evidenci skutečných majitelů zapsaného žádného skutečného majitele;**

zároveň pak platí, že právo na podíl na zisku nebo jiných zdrojích, které nebyl podle kvůli výše uvedenému vyplacen do konce účetního období, ve kterém bylo rozhodnuto o výplatě, zaniká.

Dále platí, že není-li v evidenci zapsán skutečný majitel obchodní korporace (s.r.o., a.s., v.o.s. k.s.), či pokud zápis neodpovídá skutečnosti:

- **nesmí tato osoba při rozhodování nejvyššího orgánu vykonávat hlasovací práva nebo rozhodovat jako jediný společník on, ani právnická osoba jejíž je skutečným majitelem.**

V praxi to znamená, že nezapsaná osoba v evidenci skutečných majitelů, či pokud tato osoba není skutečným majitelem, **nebude moci rozhodovat jako společník / akcionář.**

Pokud tedy bude probíhat jakákoliv akvizice podílů / akcií, bude nutné postupovat jedním z těchto způsobů:

- 1) **provést zápis skutečného majitele před přijímáním rozhodnutí v evidenci skutečných majitelů, a to nejpozději do 15 dnů od převodu podílů / akcií ¹ nebo**
- 2) **nechat rozhodnutí o případných korporačních změnách (změny v orgánech, zakladatelském právním jednání, stanovách, atp.) přijmout dosavadního vlastníka, tj. ještě před převodem akcií / podílů.**

V opačném případě by se jednalo o jednání neplatná. Dále v případě vyplacení zisku / dividend i přes zákaz hlasování / vykonávání práv akcionáře / společníka, by mohlo dojít k porušení péče řádného hospodáře statutárním orgánem a možnému vymáhání bezdůvodného obohacení. V případě přijetí usnesení hlasy skutečného majitele i přes zákaz pak hrozí zneplatnění usnesení.

Zároveň je nutné upozornit na to, že práva a povinnosti z právního jednání zastírajícího osobu skutečného majitele, které vznikly v době, kdy není skutečný majitel zapsán v evidenci skutečných majitelů, **nelze vymáhat**; to platí bez ohledu na to, kterým právním řádem se právní jednání řídí.

Výše uvedené nesrovnalosti se kromě obecných skutečností, jako např. ve sporech o oprávněnost výplaty zisku mohou velice negativně projevit i v dalších na první pohled nečekaných situacích a jednáních. Mohou být např. přímo napadány závěry schvalujících usnesení přijatých na valných hromadách, dále mohou nastat situace, že části zisku již nebude možné vyplatit. V neposlední řadě je nutné zohlednit též možná rizika spojená s případnou nemožností domoci se smluvních nároků (sleva z kupní ceny, náhrada škody), neboť v době jejich vzniku neměla evidující osoba (prodávaná/nabývaná společnost) zapsaného skutečného majitele.

Zákon o evidenci skutečných majitelů přináší celou řadu novinek a povinností, jejichž nedodržování může negativním způsobem poškodit jak právnické osoby, tak jejich skutečné majitele. Navzdory přísným sankcím však ponechává prostor k různým výkladům čímž může v praxi docházet nedorozuměním, jaké informace a osoby mají být vlastně do evidence skutečných majitelů zapisovány. Vzhledem k uvedenému je tedy nutné do budoucna věnovat jednotlivým povinnostem dle zákona o evidenci skutečných majitelů zvýšenou pozornost.

Doporučení

V souvislosti s přijetím nové právní úpravy tak lze právnickým osobám doporučit, aby ověřily, zda řádně (tj. v daných lhůtách) splnili svoji evidenční povinnost podle stávající zákonné úpravy. Pokud nikoli, lze evidenční povinnost splnit již nyní, případně tak učinit bez zbytečného odkladu po 1. 6. 2021. I v případě zápisu před 1. 6. 2021 lze doporučit zapsat údaje již tak, aby vyhovovaly požadavkům nové úpravy. Pokud právnická osoba již řádně splnila dosavadní evidenční povinnost,

¹ Dle § 54 odst. 2 zákona o evidenci skutečných majitelů totiž platí, že vzniklo-li postavení skutečného majitele v období 15 dnů přede dnem rozhodování nejvyššího orgánu nebo jediného společníka, nepoužije se zákaz výkonu hlasovacího práva / rozhodování dle § 54 odst. 1 zákona o evidenci skutečných majitelů.

doporučujeme vyčkat s revizí zápisu až po 1. 6. 2021, neboť návrhy na změnu zápisu nebudou v přechodném období 6 měsíců zpoplatněny.

V rámci akvizic podílů / akcií či jiných majetkových účastí je nutné postupovat velice obezřetně a docílit změnu zápisu ohledně skutečných majitelů do 15 dnů a ideálně veškeré korporální změny přijmout prodávajícím ještě před plánovaným převodem. Strana prodávající si pak musí splnění těchto povinností kupujícího vhodně zasmluvnit, aby nemohlo dojít k zneplatnění korporálních rozhodnutí, které např. změnilo obsazení orgánů obchodní korporace.

Naše advokátní kancelář je v případě potřeby připravena zajistit celý proces revize zápisu v evidenci skutečných majitelů tak, aby zápis v evidenci skutečných majitelů splňoval veškeré požadavky nové právní úpravy a právnické osobě tak nehrozily žádné z výše uvedených sankcí.

Novela AML zákona

Rozšíření okruhu povinných osob a zpřesnění definic

První z novinek poslední z novel AML zákona je rozšíření okruhu osob, které jsou při své činnosti povinné postupovat v souladu s tímto zákonem. Nově jsou za povinné osoby považováni/y:

- realitní zprostředkovatelé a obchodníci s nemovitostmi;
- dražebníci podle zákona o veřejných dražbách při činnosti související s dražbou nemovité věci;
- osoby obchodující s uměleckými díly, pokud hodnota díla dosáhne alespoň 10.000 EUR, kulturními památkami, předmět kulturní hodnoty nebo osoby, které takové obchody zprostředkovávají;
- osoby poskytující finančně ekonomické rady;
- osoby poskytující služby s virtuálním aktivem; a
- osoby poskytující služby pronájmu bezpečnostních schránek.

Novela zároveň přesněji definuje některé z povinných osob, a to zejména auditory, účetní a osoby poskytující daňové poradenství. Dle nových definic jsou povinnými osobami: „osoba oprávněná provádět auditorskou činnost podle zákona o auditorech (dále jen „auditor“), osoba oprávněná poskytovat právní pomoc nebo finančně ekonomické rady ve věcech daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, jakož i ve věcech, které s nimi přímo souvisejí, podle zákona o daňovém poradenství (dále jen „daňový poradce“), jiná osoba při poskytování právní pomoci nebo finančně ekonomických rad ve věcech daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, jakož i ve věcech, které s nimi přímo souvisejí, k tomu oprávněná podle jiného právního předpisu a osoba oprávněná provozovat živnostenskou činnost účetních poradců, vedení účetnictví a vedení daňové evidence podle živnostenského zákona.“

Kontrola klienta

V návaznosti na přijetí níže uvedeného zákona o evidenci skutečných majitelů, budou nově primárním zdrojem pro ověření skutečného majitele v rámci kontroly klienta **především informace uvedené v evidenci skutečných majitelů, jež bude přístupná (alespoň v určitém rozsahu) rovněž veřejnosti.**

Skutečnost, že klient nemá navzdory jeho zákonné povinnosti uvedeny informace o skutečném majiteli v evidenci skutečných majitelů pak může být z pohledu dodržování požadavků AML zákona právě důvodem k přistoupení k zesílené kontrole klienta, jak je tato popsána níže, ev. až odmítnutí obchodu a oznámení podezřelého obchodu.

Zesílená identifikace a kontrola klienta

Pokud povinná osoba dle vlastního systému hodnocení rizik dospěje k závěru, že klient, obchod či obchodní vztah představují zvýšené riziko legalizace výnosů z trestné činnosti, je povinna provést tzv. zesílenou identifikaci a kontrolu klienta. Zesílená identifikace a kontrola klienta však **musí být provedena vždy**:

- při vzniku a v průběhu obchodního vztahu s osobou, která je usazena ve vysoce rizikové třetí zemi²;
- před uskutečněním obchodu souvisejícího s vysoce rizikovou zemí;
- před uskutečněním obchodu nebo při uzavírání obchodního vztahu s politicky exponovanou osobou³.

Zesílená identifikace a kontrola klienta pak spočívá v:

- získání dokumentů a informací o skutečném majiteli, zamýšlené povaze obchodního vztahu, zdroji peněžních prostředků a jiného majetku klienta a skutečného majitele;
- získané dokumenty musí být ověřeny z **více důvěryhodných zdrojů**;
- pravidelném a bedlivém sledování obchodů a obecně celého obchodního vztahu;
- získání souhlasu především člena statutárního orgánu (či osoby pověřené k dohledu nad AML) k uzavření obchodního vztahu;
- provedení první platby v rámci obchodního vztahu z účtu vedeného na jméno klienta u úvěrové instituce, která podléhá povinnostem a požadavkům práva EU na dodržování AML předpisů;
- provedení dalších opatření dle uvážení povinné osoby.

Elektronická identifikace klienta

Novinkou je pak možnost provádět identifikaci klienta též elektronickou formou. V praxi se pak bude nejčastěji jednat o **zaslání kopií některého či hned několika z následujících dokumentů**:

- občanský průkaz;
- řidičský průkaz;
- pas;

ve spojení s videohovorem s klientem či jeho vyfocení min. prostřednictvím webové kamery.

V případě využití této možnosti identifikace bude povinná osoba po dobu 10 let od uskutečnění obchodu mimo obchodní vztah nebo od ukončení obchodního vztahu povinna uchovat kromě získaných údajů rovněž údaj o tom, jaká osoba danou identifikaci provedla.

² Za vysoce rizikovou zemi mohou být považovány země které byly orgány Evropské unie nebo mezinárodními institucemi, zabývajícími se opatřeními proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, financování terorismu nebo šíření zbraní hromadného ničení označeny jako země, které nemají účinné systémy pro boj proti praní peněz a financování terorismu, nebo se podílí na nelegálním šíření zbraní hromadného ničení; země, které byly ve věrohodných zdrojích označeny jako země s významnou úrovní korupce nebo jiné trestné činnosti; země, na něž byly uvaleny sankce, embarga nebo podobná omezující opatření uložená například Evropskou unií nebo Organizací spojených národů, nebo; či země které poskytují podporu terorismu. V současné době se jedná například o: Afgánistán, Bahamy, Írák, Írán, Libyi, Nigérii, Korejskou lidově demokratickou republiku, Pákistán, Panamu, Portoriko, Srí Lanku, Tunisko, Jemen, či Saudskou Arábii. Seznam vysoce rizikových zemí je pravidelně aktualizován.

³ Definice politicky exponované osoby je upravena v ust. § 4odst. 5 AML zákona. Zjednodušeně lze říci, že politicky exponovanou osobou je fyzická osoba, která je nebo byla ve významné veřejné funkci s celostátním nebo regionálním významem, jako je zejména hlava státu, předseda vlády, vedoucí ústředního orgánu státní správy a jeho zástupce (náměstek, státní tajemník), člen parlamentu, člen řídicího orgánu politické strany, vedoucí představitel územní samosprávy, soudce nejvyššího soudu, ústavního soudu nebo jiného nejvyššího justičního orgánu, proti jehož rozhodnutí obecně až na výjimky nelze použít opravné prostředky, člen bankovní rady centrální banky, vysoký důstojník ozbrojených sil nebo sboru. Za politicky exponované osoby jsou pak rovněž považovány osoby, které jsou s uvedenými osobami osoby blízké (např. rodinní příslušníci), osoby, jež jsou s uvedenými osobami v blízkém podnikatelském vztahu či skuteční majitelé právnických osob, které byly vytvořeny pro výše uvedené osoby.

Sankce

Výše většiny sankcí za porušení povinností dle AML zákona (povinnost identifikace, kontroly, součinnosti, uchování údajů, odmítnutí pokynu klienta) zůstala oproti předchozím zněním zpravidla zachována. Nadále tedy platí, že pro případ porušení povinností dle AML zákona je možné povinné osobě uložit pokutu do výše **10.000.000,-Kč**. Uvedená výše pokuty však bude moci být uložena pouze tehdy, bude-li se jednat o „první“ provinění povinné osoby.

Zásadní novinkou je totiž to, že **v případě opakovaných nedostatků a pochybení se výše maximální možné pokuty zásadním způsobem zvyšuje**. V případě opakovaného pochybení je tak dle povahy povinné osoby možné uložit pokuty:

- až do výše dvojnásobku neoprávněně získaného prostředku; nebo
- do výše 30.000.000,- Kč ev. 130.000.000,- Kč (dle povahy povinné osoby); nebo
- do výše 10 % obrátu,

a to podle toho, která z uvedených hodnot bude nejvyšší.

Novela AML zákona tak sice na jedné straně přináší povinným osobám zjednodušení celého procesu prostřednictvím tzv. elektronické identifikace, ale zároveň rozšiřuje okruh povinných osob, přináší povinným osobám více zodpovědnosti a stanovuje vyšší postihy pro případná, a především opakovaná porušení jejich povinností. Vzhledem k uvedenému je tedy nutné do budoucna věnovat jednotlivým povinnostem dle AML zákona zvýšenou pozornost.